Malmö blir en Industristad

Från jordbruk till Industri

Under 1800-talets slut och 1900-talets början förvandlades Sverige från ett jordbrukssamhälle till ett modernt industrisamhälle. Svenska järn- och trävaruprodukter vann nya marknadsandelar pa en expanderande internationell marknad. Jordbruket genomgick en strukturomvandling mot storskalig och mer marknadsanpassad produktion, samtidigt som livsmedels- och textilbranschen gynnades av en vaxande inhemsk efterfrågan. En ny entreprenöranda och banbrytande tekniska uppfinningar inom verkstadsindustrin bidrog till att Sverige kunde havda sig i den internationella konkurrensen. Unga kvinnor och man från landsbygdens jordlösa befolkningsskikt sate sig till stadernas växande arbetsmarknad. Den mantalsskrivna folkmängden ökade t.ex. i Malmö från 52 000 ar 1895 till 109 000 två decennier senare. Ar 1910 var 4 900 av stadens drygt 10 000 fabriksarbetare kvinnor. Ar 1930 var motsvarande antal 7 000 av totalt närmare 19 000 arbetare2. Redan vid 1930-talets början återvände många kvinnor till en tillvaro som hemmafru. Den relativt höga andelen kvinnliga förvärvsarbetande i Malmö jämfört med genomsnittet för riket, kan bl.a. förklaras med textil- och livsmedelsindustrins betydande andel av den totala industrisektorn.

Malmö blev en Industristad

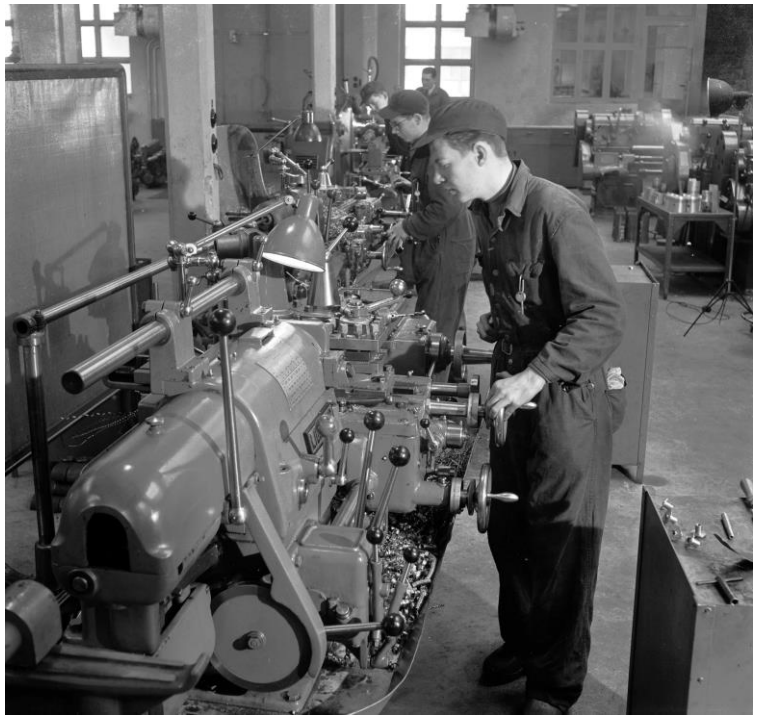

Under 1820-talet etablerade sig släkten Kockum inom handel och industri i Malmö. Frans Henrik Kockum byggde upp en stor förmögenhet genom satsningar inom tobaksfabrikation. Det ledde till att han år 1838 kunde köpa egendomen Holmen söder om Malmö, där han 1840—1841 lät uppföra ett gjuteri och en mekanisk verkstad. Dessa var belägna i Södra Förstaden, i området kring nuvarande Davidshallstorg. Inledningsvis tillverkades främst lantbruksredskap, bränneriapparater, spisar, lokomobiler, äggkläckningsmaskiner, spottkoppar, ugnar och olika gjutna detaljer. Fabriken ombildades 1866 till aktiebolag under namnet Kockums Mekaniska Werkstad.
Från 1859 tillverkades även järnvägsvagnar, den första järnvägsvagnen levererades år 1859 och den första sovvagnen år 1877. Dessa följdes sedan av den första boggievagnen år 1885 och den första restaurangvagnen 1896.

Kockums tillverkade järnvägsvagnar

År 1870 anlades också ett skeppsvarv i anslutning till Malmö hamn, dit så småningom all verksamhet flyttades. Familjen ägde även ett tegelbruk i Lomma, vilket senare kom att utvecklas till Skånska Cement AB som bildades 1871.
Efter branden år 1904 då verkstaden totalförstördes, hemställde ett stort antal närboende till stadens myndigheter att verkstadsområdet i Södra Förstaden skulle flyttas till Kockums område i hamnen och sammanlänkas med varvsverksamheten. Så skedde också; 1908 köpte bolaget ett område i hamnen av Malmö stad och därmed uppgick Kockums totala yta till 79 000 m2. År 1913 var all verksamhet koncentrerad till varvet.
Kockums första verkstadsområde hade legat söder om Malmös centrum. När flytten av verkstäderna till Malmös hamn var genomförd kring 1913 valde bolaget att riva hela verkstadsområdet och ersätta detta med bostadsområdet Davidshall.
Varvsrörelsen, liksom brotillverkningen, kom att expandera kraftigt efter första världskriget. Under perioden 1899—1913 byggdes endast 16 fartyg, varav sju stycken för statens räkning. Under 1950- och 1960-talen hade varvsverksamheten i Malmö växt till en av de största i världen.

Kockums

År 1878 startade Anders och Matilda Påhlsson A. Påhlssons bageri på Tallgatan i Malmö. Eftersom de inte fick tillgång till att sälja bröd i de ofta kooperativa mjölkbutiker som fanns, startade de i början av 1900-talet ett antal nya mjölkbutiker runt om i Malmö för att på så sätt distribuera och sälja sitt bröd. Efterhand växte det till ett 50-tal livsmedelsbutiker, mejeri med mera runt om i staden. Sedan dess har det fortsatt växa som ett renodlat familjeföretag genom generationerna. I Pågengruppen ingår även gamla varumärken som Lockarps, Kullens Bageri och Växjöbagaren.

Två
Bagare

och en

”Smet”

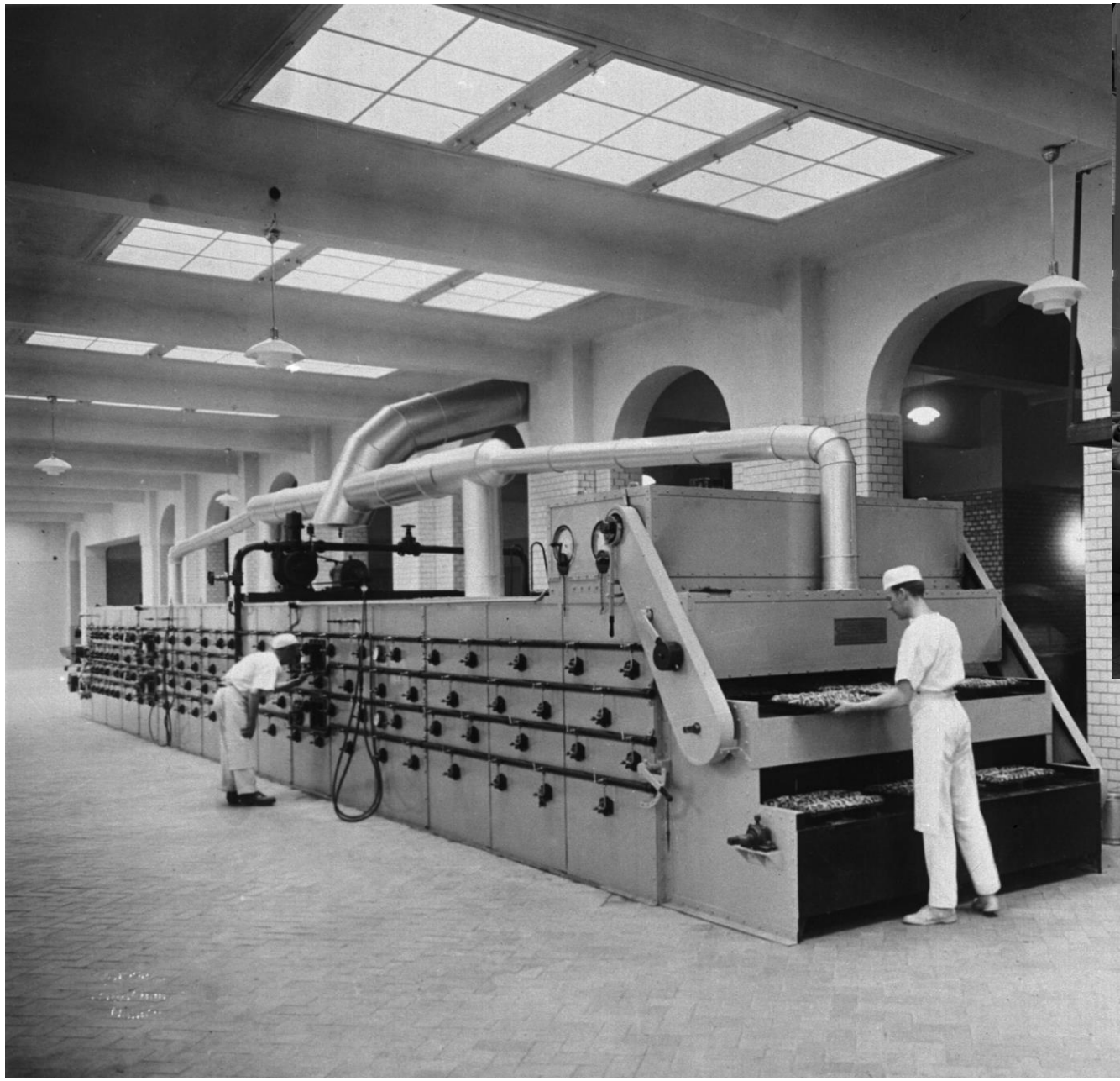

Bageri och Mejeri

AB Malmö Strumpfabrik, även kallad Strumpan, var en svensk strumpfabrik i Malmö som bedrev tillverkning mellan åren 1926 och 1992.

AB Malmö Strumpfabriks historia börjar 1926 med att den svenskfödde före detta grosshandlaren Kurt Levin grundade aktiebolaget Nordisk Strømpefabrik i Köpenhamn. Samma år reducerades tullen på silkesstrumpor och då var det inte lönsamt att tillverka strumpor i Danmark så verksamheten flyttades till Malmö.

Malmöfabriken grundades 1926 och blev inregistrerad 1927. Företaget hade sju rundstickningsmaskiner och sju anställda. De arbetade i små lokaler vid Torggatan 20 C. År 1927 sysselsatte företaget ett 70-tal anställda och 1929 hade Malmö Stumpfabrik 845 anställda. När Scania-Vabis flyttade sin verksamhet 1929 övertog strumpfabriken tomten vid Trelleborgsvägen. Under krigsåren 1939–1945 fick Malmö Strumpfabrik problem med bland annat råvaruanskaffningen och arbetskraften. År 1992 lades tillverkningen av strumpor helt ner på Malmöfabriken, men märkesnamnen Nivella och Vogue finns kvar.

vogue jogg
JOGGING-STRUMPBYXA
UTAN FOT
FÖR SPORT OCH FRITID
STORLEK
38-44
60 den. crepe.
MM 062427:005

År 1950 fanns det i Malmö 539 olika fabriker, varav 198 inom metallindustrin och 77 inom textilindustrin. Sysselsättningen var hög och man fick rekrytera arbetskraft från andra länder.

Kockums var 1974 världens största kommersiella varv utanför Japan. Samma år uppfördes den stora bockkranen som kom att bli en symbol för Malmös industriella styrka.

Oljekris och ökad konkurrens slog under de kommande åren hårt mot västvärldens industristäder och år 1986 upphörde Kockums civila fartygsproduktion. Bockkranen monterades ned och lämnade staden.

Malmö förlorade mängder av arbetstillfällen och folkmängden sjönk.

Verkstadsindustrin är den mest omfattande industrigrenen i Sverige, både vad gäller produktionsvärde och antal sysselsatta. Personbilar och lastbilar är de största tillverkningsgrupperna. Verkstadsindustrin brukar delas upp i fem grupper: metallmanufaktur, maskinindustri, elektrisk/elektronisk industri, transportmedelsindustri och instrumenttillverkning. De två förstnämnda brukar gemensamt benämnas mekanisk industri. Denna typ har antingen uppstått i områden som har en tradition av metallhantering eller där en innovatör har utvecklat ett patent på orten. I Skåne har verkstadsindustrin inte någon dominerande inriktning. Verksamheten omfattar metallbearbetning, byggnads- och hushållsmaskiner och tillverkning av verktyg, redskap och metallmöbler.

Verkstadsområdet bestod inte bara av verkstad och gjuteri utan här fanns även bland annat plåtslagerioch magasinsbyggnader där man förvarade de serietillverkade varorna. Under verkstadsindustrins expansionsfas i början av 1900-talet flyttade industrierna ut till städernas ytterområden där tillgången på mark var bättre.
Efter andra världskriget organiserades arbetet i verkstäderna i produktionslinjer med arbetsmoment vid olika stationer. Idag är många maskiner datoriserade och kan användas vid flera olika tillverkningsmoment. Ny teknik och ändrade arbetsformer har lagt grunden till mer varierade arbetsuppgifter och gjort det möjligt att bryta upp verkstadsrummet i mindre enheter. Den tekniska utvecklingen har inneburit att verkstadsindustrin idag kräver ökad yrkesskicklighet i hantering och programmering av maskinerna.

Kockum störst i Malmö

Varvsrörelsen, liksom brotillverkningen, blev allt viktigare näringar efter första världskriget. Även efter andra världskriget fortsatte Kockums att växa och under 1940-talet var Kockums den största arbetsgivaren i Malmö med 4 000 anställda. Under 1950-1960- talen var Kockums varv ett av de största i världen med en inriktning framför allt på stora lastfartyg. I början av 1960-talet byggde Kockums den stora dockan och 1974 uppfördes världens största bockkran, 134 meter hög. Kockumskranen stod fram till hösten 2002 i nordöstra delen av Västra Hamnen i Malmö, varefter den monterades ned för att skeppas till den nye ägaren i Sydkorea. Kranen utgjorde ett riktmärke för staden och stod som symbol för varvsnäringens storhetstid.

I samband med oljekrisen vid mitten av 1970-talet skedde en konjunkturnedgång och delar av tillverkningen av maskiner och utrustning såldes eller avvecklades. Verksamheten koncentrerades på att omstrukturera varvsrörelsen. Till följd av lönsamhetsproblem och dåliga framtidsutsikter övertogs Kockums 1979 av statliga Svenska Varv AB (sedan 1987 Celsius industrier). Den civila fartygsproduktionen lades ned 1987, och därefter inriktade man sig på militära fartyg.